

Роман М. Остащук

СТАН УПРАВЛІННЯ ТА ПРИВЛАСНЕННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

У статті проведено комплексне дослідження динаміки та структури ринку інтелектуальної власності (ІВ) України в умовах воєнного стану та євроінтеграційних процесів протягом 2019–2025 рр. На основі вторинного аналізу статистичних дашбордів УКРНОІВІ та звітів міжнародних інституцій (WIPO, ЄС) ідентифіковано ключові трансформаційні тренди національної інноваційної системи.

Встановлено наявність глибокої структурної асиметрії ринку, що проявляється у випереджаючому відновленні охоронних документів нижчої складності (корисні моделі) на тлі тривалої стагнації патентної активності у сфері винаходів. Розраховано індекси відновлення ринку, які свідчать, що станом на 2025 рік лише сфера авторського права продемонструвала надповне відновлення (117,4% від рівня 2021 р.), тоді як реєстрації винаходів складають лише 53,3% від докризового показника. Досліджено екологічний вектор розвитку через діяльність «IP Catalog Green Tech UA», що акумулював 954 «зелених» патенти, засвідчивши інтерес іноземних інвесторів до технологічної модернізації України.

Доведено, що патентний ландшафт характеризується критичною залежністю від нерезидентів (лідери – США та Швейцарія) у високотехнологічних галузях та домінуванням закладів освіти у структурі національних заявників (71,5% заявок юросіб). Особливу увагу приділено деструктивним процесам у сфері колективного управління авторськими правами, де через воєнний стан призупинено розширене управління, що призвело до неефективності системи виплати винагороди правовласникам.

Якісним індикатором адаптації ринку визначено стрімке зростання кількості «відкритих» ліцензій (у 2,5 раза за 2025 р.) як інструменту дифузії технологій у період відбудови. У порівняльному контексті визначено стратегічні розриви між Україною та бенчмарками ЄС, зокрема щодо захисту комерційної таємниці та фінансування R&D. Запропоновано рекомендації щодо імплементації Директив (EU) 2016/943 та 2019/790, завершення інституціоналізації Вищого суду з питань ІВ та стимулювання приватного капіталу в інноваційній сфері.

Ключові слова: інтелектуальна власність, промислова власність, винаходи, корисні моделі, торговельні марки, зелені технології, колективне управління, відкриті ліцензії, євроінтеграція, воєнний стан, комерціалізація ІВ.